

Theoretical article

ПЬОТЪР ГАЛПЕРИН И НЕГОВОТО НАСЛЕДСТВО В ПСИХОЛОГИЯТА И ПЕДАГОГИКАТА. СПОМЕНИ НА ПРОФ. ЛЮБОМИР СТ. ГЕОРГИЕВ ЗА П. ГАЛПЕРИН

PIOTR GALPERIN AND HIS LEGACY IN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY. MEMORIES OF PROF. LYUBOMIR ST. GEORGIEV ABOUT P. GALPERIN

Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev, D.Sc.,

Department of Psychology, SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria.

e-mail: [e-mail: stoil_m@swu.bg](mailto:stoil_m@swu.bg)

Резюме:

Пьотър Яковлевич Галперин (1902–1988) е водеща фигура в съветската психология, известен с теорията си за планомерно-поетапното формиране на умствените действия (ППФУД) и концепцията за ориентировъчната основа на действието (ООД). В тази статия се прави анализ на неговите главни научни приноси и тяхното приложение в образованието, когнитивните науки и други области. Включени са подробни автобиографични данни на Галперин. Представен е проф. д.пс.н. Любомир Георгиев, негов докторант в Московския държавен университет (МГУ), както и спомените на Л. Георгиев за Галперин. Българският докторант разкрива личността, преподавателския стил и менторската роля на Галперин, както и собствения си принос за адаптирането на неговите идеи в българската образователна система, особено в обучението по математика в началните класове. Статията подчертава трайното влияние на Галперин в съвременните интердисциплинарни изследвания и значението на работата на Л. Георгиев в българския контекст.

Ключови думи: Пьотър Галперин, Любомир Георгиев, поэтапно формиране на умствени действия, учене, развитие на психиката

Abstract:

Piotr Yakovlevich Galperin (1902–1988) is a prominent figure in Soviet psychology, renowned for his theory of the systematic-stage formation of mental actions (SSFMA) and the concept of the orienting basis of action (OBA). This article analyzes his major scientific contributions and their applications in education, cognitive sciences, and other fields. Detailed autobiographical information about Galperin is included. The article introduces Prof. Lyubomir Georgiev, PhD in Psychology, Galperin's doctoral student at Moscow State University (MSU), and presents Georgiev's memories of Galperin. The Bulgarian doctoral student sheds light on Galperin's personality, teaching style, and mentorship role, as well as his own contributions to adapting Galperin's ideas within the Bulgarian educational system, particularly in teaching mathematics in primary grades. The article emphasizes Galperin's lasting impact on contemporary interdisciplinary research and the significance of Georgiev's work in the Bulgarian context.

Keywords: Piotr Galperin, Lyubomir Georgiev, systematic-stage formation of mental actions, learning, development of the psyche

Въведение

Пьотър Галперин е ключова фигура в съветската психология, чиято теория за планомерно-постепенното формиране на умствените действия (ППФУД) предлага структуриран подход към ученето, акцентирайки върху концепцията за ориентировъчната основа на действието (ООД) и процеса на интериоризация. Неговите идеи са оказали влияние върху образованието, когнитивните науки и съвременните технологии. Любомир Георгиев, български психолог и докторант на Галперин, играе важна роля в популяризирането на тези концепции в България, прилагайки ги в обучението по математика в начална училищна възраст.

Целта на настоящата статия е да представи приносите на П. Галперин в областта на психологията и педагогиката, и тяхната актуалност днес. А също така да запознае читателите с подробните спомени на проф. Георгиев за П. Галперин.

Животът на Пьотър Яковлевич Галперин

Пьотър Яковлевич Галперин е роден на 2 октомври 1902 г. в Тамбов, Руска империя, в семейство на интелигентни родители. Баща му, Яков Абрамович Галперин, е лекар, което вероятно повлиява на ранния интерес на Пьотър към медицинските науки. Малко е известно за детството му, но той проявява любознателност към природните и хуманитарните науки още от младата възраст. През 20-те години на XX век постъпва в Харковския медицински институт, където изучава медицина със специализация в неврология и психиатрия. Това обучение го запознава с основите на неврофизиологията, които по-късно стават основа за неговите психологически теории (Ободовская & Ярошевский, 1985).

В Харков Галперин се запознава с идеите на Лев Виготски, чиято културно-историческа теория оказва дълбоко влияние върху неговото мислене. След завършването си през 1926 г., той се премества в Москва, където започва работа в различни психологически институти. През 30-те години се присъединява към кръга на Виготски в Института по психология, участвайки в експериментални изследвания върху развитието на мисленето и речта. Работи в тясно сътрудничество с учени като Алексей Леонтиев и Александър Лурия, оформяйки т.нар. „Харковска школа“ в психологията, която подчертава ролята на дейността в психическото развитие (Хаанен, 1995).

През 40-те години Галперин започва да разработва концепцията за ориентировъчната основа на действието (ООД), която става крайъгълен камък на неговата теория. През 50-те и 60-те години той формулира теорията за планомерно-постепенното формиране на умствените действия (ППФУД), публикувайки ключови трудове като „Основные результаты исследований по проблеме формирования умственных действий и понятий“ (Гальперин, 1965). Тази теория намира широко приложение в образованието, особено в методите за програмирано обучение.

През 1965 г. Галперин получава докторска степен по педагогически науки, а през 1967 г. е назначен за професор в Московския държавен университет (МГУ). Неговите лекции по история на психологията са известни със своята дълбочина и способността му

PIOTR GALPERIN AND HIS LEGACY IN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY. MEMORIES OF PROF. LYUBOMIR ST. GEORGIEV ABOUT P. GALPERIN

да свързва съветските теории с достиженията на западната наука, което е рядкост в условията на идеологическите ограничения на СССР. Той запознава студентите си с трудовете на Жан Пиаже, Джон Дюи и други, като същевременно защитава значението на съветската психология (Талызина, 1988).

Галперин обучава множество докторанти, сред които Нина Талызина и Любомир Георгиев, които продължават да развиват неговите идеи. Участва в международни конференции и публикува статии в списания като *Journal of Russian and East European Psychology*. Неговите трудове започват да се превеждат на английски и други езици през 80-те години, което води до нарастващо международно признание (Arievitch & Stetsenko, 2000).

Личният живот на Галперин не е добре документиран. Бил е женен, по данни на проф. Георгиев – има син - Яша, който също става психолог.

Галперин умира на 25 март 1988 г. в Москва на 85-годишна възраст.

Научни приноси на Пьотър Галперин

Теорията на Галперин за поэтапно формиране на умствените действия описва ученето като последователност от етапи, преминаващи от външни действия към вътрешни, автоматизирани умствени процеси.

„Принципът за единство на психиката и дейността намира ярко въплъщение и в процеса на мисленето. ... В изследванията на П. Я. Галперин и на неговите сътрудници (Н. Ф. Талызина и др.) предмет на изследване е бил процесът на формиране на умствените действия“ (Смирнов, А., 1980, с. 405).

Галперин излиза от разграничаването във всяко действие на две основни части: ориентировъчна и изпълнителна. Първата набелязва пътищата и начините на действие, втората ги реализира. Характерът и успехът зависят непосредствено от ориентировъчната част. Затова формирането на тази част е основна за дача. (Смирнов, с. 409).

Като цяло процесът на формиране на умствените действия преминава според Галперин пет етапа: 1) изясняване ориентирането в материален или материализиран вид; 3) формирането му при произнасяне на глас; 4) формирането му във външната реч за себе си, и, накрая, 5) формиране на действието във вътрешната реч (Смирнов, с. 410). Постепенно действието (преминавайки през различните етапи) се интериоризира, т.е. това е преход от вън - навътре. Това е основният принцип, върху който се изгражда цялата концепция за формиране на умствените действия, развивани от Галперин (по Смирнов).

„За формирането на пълноценно действие според Галперин и неговите сътрудници е необходима строга последователност в отработването на всеки от назованите етапи.... Без тази последователност всяка форма на действието става чисто формална и за да се избегне това, всяка следваща форма на действието трябва непременно да се изгражда на основата на предишната, която им отстъпва мястото си,

след като вече е напълно усвоена. В противен случай обучаващият се на дадено умствено действие е принуден да се връща назад – към предишната форма на действие, с цел да я усвои този път в пълна степен“ (Смирнов, с. 411).

Основни положения на теорията:

1. Умствените действия произлизат от външни действия:

Според Галперин умственото действие първоначално се извършва като външно, материално или материализирано действие, което постепенно се интериоризира (Галперин, 1969). Например, дете, което учи аритметика, първо манипулира обекти, преди да извършва изчисления мислено.

Този процес е описан като преминаване от външна дейност към вътрешна, което е в съответствие с идеите на Лев Виготски за развитието на висшите психични функции (Виготски, 1978).

2. Поетапно формиране: Галперин идентифицира шест етапа в процеса на формиране на умствените действия (Галперин, 1989):

Ориентировъчна основа на действието (ООД): Ученикът се запознава с целта и средствата за действие, което е основата за успешно изпълнение (Талызина, 1984).

Материално действие: Действието се извършва с физически обекти, например смятане с помощта на кубчета.

Материализирано действие: Използват се символи или схеми, като чертежи или цифри.

Вербално действие: Действието се описва или обяснява на глас.

Вътрешно речево действие: Действието се извършва мислено с помощта на вътрешна реч.

Чисто умствено действие: Действието е напълно интериоризирано и автоматизирано.

3. Ориентировъчната основа на действието (ООД):

ООД е централна концепция, представляваща системата от знания и инструкции, необходими за извършване на действието (Галперин, 1969). Качеството на ООД определя ефективността на обучението, като пълната ООД води до по-добри резултати (Талызина, 1984).

Например, при изучаване на геометрия ученикът първо се запознава с теоретичните принципи, преди да решава задачи.

4. Ролята на обучението:

Обучението е процес на целенасочено формиране на умствени действия, като учителят структурира дейността на ученика, за да премине през етапите (Галперин, 1989). Това се различава от спонтанното учене, тъй като е систематично и управлявано.

Теорията подчертава значението на активността на учащия, което е в съзвучие с дейностния подход в психологията (Леонтьев, 1978).

Принципи на теорията

- Систематичност: Действията се формират последователно (Галперин, 1969).
- Активност: Ученикът участва активно в процеса на учене.
- Интериоризация: Преходът от външни към вътрешни действия е ключов механизъм.
- Контролируемост: Процесът може да бъде управляван чрез подходяща организация на обучението (Талызина, 1984).

Концепцията за ориентировъчна основа на действието ООД, която структурира действията чрез когнитивна карта, е централна за теорията и намира приложение в образованието, когнитивните науки и изкуствения интелект (Хаанен, 1995). Теорията е приложена в разработването на методи за програмирано обучение, оптимизирайки усвояването на сложни умения в Източна Европа, Китай и други региони (Engeness, 2021).

Приложения на теорията на Галперин

1. Образование: ППФУД се използва за разработване на учебни програми, особено в математиката и езиците, подобрявайки ефективността на обучението (Engeness, 2021).
2. Когнитивни науки: Моделът на интериоризацията подпомага анализа на паметта, вниманието и вземането на решения (Arievitch & Stetsenko, 2000).
3. Изкуствен интелект: ООД се прилага в алгоритми за машинно обучение, моделиращи когнитивни процеси (eLibrary.ru, Психологический журнал, 2020).
4. Невронауки: Теорията подпомага изследванията на невронните механизми на ученето, особено при деца с обучителни трудности (Scopus, Journal of Cognitive Psychology, 2020).
5. Специално образование: Структурираният подход е ефективен за деца с аутизъм или дислексия (eLibrary.ru, Психология и педагогика, 2021).

Любомир Ст. Георгиев – докторант на П. Галперин

Любомир Ст. Георгиев е български психолог, педагог и изследовател, чийто приноси в областта на педагогическата психология и началното образование са значителни. Роден на 13 март 1930 г., той завършва психология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 1957 г., след спечелен конкурс, е изпратен от Министерството на образованието и науката на България за докторант в Московския държавен университет „М.В. Ломоносов“ (МГУ), където работи под ръководството на Пьотър Галперин. Темата на дисертацията му, защитена през 1960 г., е „Формиране на понятие за число у деца от предучилищна възраст“, която се основава на теорията на Галперин за ППФУД. Изследването му разкрива, че децата често използват числата формално, без да разбират тяхното количествено значение, и предлага методика за

обучение, базирана на измерването, която подобрява математическото мислене (Георгиев, 1960).

След завръщането си в България през 1961 г., Георгиев е избран за научен сътрудник в Педагогическия институт „акад. Т. Самодумов“ към Българската академия на науките (по-късно преименуван на Научноизследователски институт по образованието, НИИО). Той организира експериментално обучение в началните класове на 31-во средно общообразователно училище „Д. Полянов“ (сега „Иван Вазов“) в София, фокусирайки се върху развитието на математическото мислене чрез множествения подход и взаимнообратни аритметични действия. Неговите изследвания водят до публикуването на експериментални учебници, включително „Математика за първи клас“ (Георгиев & Радев, 1972) и „Математика за втори клас“ (1973), както и множество статии в списания като „Народна просвета“, „Начално образование“ и „Предучилищно възпитание“.

През 1966 г. Георгиев представя доклад на XVIII Международен психологически конгрес в Москва, озаглавен „Формиране на пълноценни математически понятия и действия у децата“, който получава международно признание. Той е избран за координатор на международен експертен съвет по начално образование, участвайки в симпозиуми в Берлин (1982), София (1984) и други градове. Съветът публикува колективна монография по проблемите на обучението на шестгодишни деца, в която Георгиев допринася със свои анализи.

През 1974 г. Георгиев е избран за старши научен сътрудник II степен, а през 1982 г. получава званието старши научен сътрудник I степен от Висшата атестационна комисия. От 1976 г. е ръководител на секция „Психология“ в НИИО, а между 1978 и 1988 г. е директор на института. По-късно става професор в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград, където продължава преподавателската и изследователската си дейност до пенсионирането си.

Георгиев поддържа активна научна кореспонденция с Галперин и негови ученици като Василий Давидов, Лидия Обухова и Лидия Айдарова. Неговата работа получава признание от български и международни педагози и психолози. Приносите на Л. Георгиев остават значими за развитието на педагогическата психология.

Проф. Георгиев е доайен на катедра „Психология“ при ЮЗУ „Н. Рилски“, към настоящия момент публикува във вестник Учителско дело.

Спомени на проф. Любомир Георгиев за Пьотър Галперин

През 1957 г., чрез спечелен конкурс в Софийския университет, бях изпратен от Министерството на образованието и науката за докторант в Русия – Москва. В Московския държавен университет „М.В. Ломоносов“ ме посрещнаха радушно. Ориентираха ме да правя дисертация под ръководството на видния психолог Пьотър Яковлевич Галперин. Това беше щастие за мен, защото той беше с много широка култура, с изключителна научна креативност, с ярка способност да насърчава и да подпомага. Той умееше сложното да прави разбираемо, да убеждава и да увеличава

PIOTR GALPERIN AND HIS LEGACY IN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY. MEMORIES OF PROF. LYUBOMIR ST. GEORGIEV ABOUT P. GALPERIN

разсъжденията си, да удивлява с проникновеното си вникване в дълбочини на психологическото познание. Ползваше в оригинал (на различни езици) психологически трудове на много автори. Познаваше психологически школи в света. Определяше с уважение и признателност техни силни страни, анализираше причини за проявяващи се слабости и откриваше перспективи за обогатяване и развитие на рационалното. Ето защо, приятно и полезно беше общуването с него. Не случайно аудиториите, в които П. Яковлевич имаше лекции, бяха винаги пълни не само със студенти, а и с психолози с професионална практика.

Пьотър Яковлевич Галперин никога по време на лекции не четеше, а говореше доказателствено по психологически проблеми. Ползваше се от експериментални данни и изясняваше своята гледна точка. В часовете създаваше атмосфера на приятелско общуване. Обръщаше се към студентите поименно, а често и с „миличка“, „миличък“ и охотно отговаряше на поставени въпроси. По същия начин се отнасяше и към своите сътрудници, които се множаха от страната и извън нея.

Интересно беше отношението на П. Я. Галперин към учени, които не споделяха неговите виждания (за планомерно формиране и развитие на умствените действия). Към тях той не проявяваше каквото и да е чувство на неприязън. При спорове не можеше да бъдат забелязани и най-малки нотки на отрицателно отношение. Водещи бяха винаги присъщите му колегиалност, толерантност и емоционална топлина. След разпалена дискусия на пленарно заседание на „Дружеството по психология“ с Н.А. Менчинска например, виждах как в почивката те пиеха заедно кафе, дружелюбно разговаряха и волно се смееха. Инициатор беше П.Я. Галперин.

Сърдечността на П.Я. Галперин ярко се проявяваше и в семейството. Там тя цареше като постоянна атмосфера. Той определяше в голяма степен нейното създаване и подържане. Ето и един пример: Понякога се налагаше след обяд да отиваме заедно с П. Я.Галперин на някакво събрание. Предполагаше се, че вечерта ще позакъснее. Преди тръгване той не пропускаше да подготви леглото на съпругата си за нощния сън, с което проявяваше трогателно внимание към нея (виден професор лекар), която по това време беше на работа.

Детето на семейството – Яша растеше обгърнато от обич и внимание, от умело поощряване, но всичко с мярка. Спомням си случай, когато си играех с Яша и той щастливо се радваше и смееше. По едно време проф. Галперин ми прошепна: „Стига вече, защото както отрицателните емоции, така и прекаляването с положителни се отразяват неблагоприятно“. Тази мисъл запомних за цял живот. Яша сега е изявен психолог на Русия, наследил много от достойнствата и творческия полет на своите родители.

Щастлива сполука за мен беше и това, че чрез Пьотър Яковлевич Галперин имах възможност да се срещам и да общувам със световно известни руски учени психолози като А.Н. Леонтиев, А.Р. Лурия, А.В. Запорожец, Д.Б. Елконин, Н.А. Менчинска, Е.

Соколов и много други; с педагози и методици като А. Усова, Ю.К. Бабански, А.М. Пышкало; да се уча от техния научен полет на мисълта, от дружелюбността и сътрудничеството помежду им.

П. Я. Галперин се отличава с голяма самовзискателност към това, което проучваше и пишеше. Многократно се връщаше към извършеното, оценяваше го, поправяше, допълваше, откриваше нови възможности за обхващане на изучаваните психически явления и процеси от нови страни, за разкриване на още връзки и взаимодействия между тях, за по-точно предаване на мисълта. Тази водеща нагласа в работата му го правеше недоволен от постигнатото. Караше го да оставя написаното, за да се върне към него по-късно, да го премисли още и още веднъж. По тази причина съхраненото за допълнително оглеждане превъзхождаше многократно публикуваното. Отпечатаното се характеризира с голяма синтезност, точност на мисълта и това знае всеки, който е чел нещо от П.Я. Галперин.

За дисертация Пьотър Яковлевич Галперин ми предложи перспективна тема – „Формиране на понятие за число у деца от предучилищна възраст“. Достъпно ми обясни, че понятието за число отразява количествено отношение към известна мярка. Задачата е да се провери доколко децата, в процеса на обучението, стигат до правилно разбиране на тази закономерност, какви грешки допускат, кои са причините за тях и как да се осигури пълноценно обучение и развитие на математическото им мислене.

Начинът, по който ми беше обяснена предстоящата работа, ме вдъхнови и аз започнах да съставям задачи за констатиращото проучване. Те бяха посрещнати с одобрение от ръководителя. Това ми създаде самочувствие. Когато предлагам на децата да решават подходящи за възрастта им задачи, установявах, че те се ползват формално от числата, не осъзнават математическото им съдържание и поради това допускат грешки. Например, в задача да гребнат от съд с ориз пет лъжици и да ги изсипят на купчинка върху масата, те с удоволствие се заемаха с дейността и я изпълняваха като осъществяваха пет отделни действия, без да обръщат внимание доколко лъжиците са пълни с ориз. Когато им исках да върнат обратно в съда отсипания ориз с лъжицата, като броят, те също с желание правеха това, без оглед на количеството ориз в лъжиците. В резултат, получаваните числа бяха различни. Това не смущаваше децата. За тях беше важно да изпълняват отделните действия и да броят. Когато питах: „Колко лъжици ориз отсипа? Колко лъжици ориз върна в съда?“, те правилно отговаряха, но не можеха да обяснят защо са се получили различни числа. Децата не осъзнаваха, че лъжиците с ориз трябва да бъдат еднакво пълни, т.е. да се ползват от една и съща мярка. Чрез още подобни задачи се разкриваше, че у децата не е изградено математически вярно понятие за число.

Със съдействието на проф. П.Я. Галперин съставих методика за обучение на децата по смятане, в основата на която е меренето. Те лесно разбираха, че човек си купува дрехи, обувки като ги премерва, че всичко, което е около нас, е направено по образец (мярка). Научавах, че количествените оценки за много или малко, за високо или

PIOTR GALPERIN AND HIS LEGACY IN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY. MEMORIES OF PROF. LYUBOMIR ST. GEORGIEV ABOUT P. GALPERIN

ниско, за дълго или късо и т.н. зависят от това с какво се сравняват, т.е. от отношението към дадена мярка. Оценявах, че едно дете е по-високо от своето другарче, но по-ниско от друго и пр. Постепенно започвах да броят като отчитат мярката (обувки или чифтове обувки, момчета, момичета или децата в групата и др.). Така обучението по начална математика стана по-интересно за децата и най-важното – пълноценно.

Осъществената опитна работа все повече привличаше вниманието на учителки от съседни детски градини и те пожелавах да провеждат математическо обучение на децата по новата методика. Бързо нарасна нейната популярност. При защитата на дисертацията в научния съвет по психология на Московския държавен университет „М.В. Ломоносов“ през 1960 г. се изказаха видни руски учени. Дисертацията беше приета единодушно. Постъпи предложение да остана още една година в Москва, за да се осъществи внедряване на резултатите от изследването в практиката на детските градини. Министерството даде своето съгласие и пребиваването ми в руската столица беше удължено. С представител на Министерството на образованието – Торунтаева, посещавах детски градини и помагах за овладяване и внедряване на новата методика по начална математика.

Резултатите от дисертацията бяха публикувани от П.Я. Галперин в „Доклады АПН РСФСР“ през 1960 г. със следните заглавия: „Психологически анализ на съвременна методика на обучение по начални математически понятия“, №1; „Основен ред от действия, водещи към образуване на начални математически понятия“, №3; „Основно съдържание на програма за формиране на начални математически понятия на основата на измерване“, №4; „Резултати от формиране на начални математически понятия по методика, основана на измерване“, №5; както и през 1961 г. „Психологически въпроси относно формиране на начални математически понятия у децата“, №1.

Чувствах се доволен от извършената ползотворна дейност, от доверието, съдействието и очакванията при внедряването на опита. Отговорността ме мобилизираше. Давах ми сили да усъвършенствам подходите, начините на работа. Същевременно копнеех да се завърна в Родината и там да дам своя принос за по-добро обучение и развитие на децата по начална математика. Прибрах се у дома – в България през 1961 г. Връзката ми с П.Я. Галперин продължи. Често си пишехме писма и разговаряхме по телефона. Всичко, което П.Я. Галперин публикуваше самостоятелно или със свои докторанти, сътрудници, ми изпращаше. По-късно писмата, които получавах, бяха публикувани в Русия. П. Яковлевич ме удостои с посещение в България. Приех с болка смъртта му през 1988 г.

Установявах връзки и с ученици на П.Я. Галперин, утвърдили се като видни представители на руската психологическа наука – В.В. Давидов, Л.Ф. Обухова, Л.И. Айдарова и др. Редовно си обменяхме научни публикации. Взаимно с В. Давидов (станал професор, академик, директор на Научно-изследователския институт по психология в

Москва) си гостувахме. Консултирахме се по психологически проблеми. Сътрудничехме си в изследователската дейност.

Приноси на проф. Любомир Георгиев

След завръщането си в България, Л. Георгиев продължава изследванията си в НИИО, фокусирайки се върху развитието на математическото мислене. Неговата методика, базирана на измерването и множествения подход, е внедрена в експериментално обучение в началните класове. Той въвежда обучение от шестгодишна възраст, използвайки игрови елементи, самостоятелна работа и колективна дейност, за да повиши интереса и ефективността на ученето. Публикува учебници и статии, сред които:

- „Математика за първи клас“ (Георгиев & Радев, 1972).
- „Психология на формирането на първоначални математически понятия у децата“ („Народна просвета“, 1961, №2).
- „Формиране на пълноценни математически понятия и действия у децата“ („Успехи на експерименталната психология“, 1969).

Неговата работа получава международно признание в Германия, Унгария, Полша и Виетнам. Въпреки временното спиране на експерименталното обучение в България през 70-те години, приносите на Л. Георгиев остават основа за бъдещи изследвания в педагогическата психология.

Теорията на Галперин е актуална в съвременните изследвания, особено в персонализираното обучение, адаптивните технологии и когнитивните науки. Приложението ѝ в изкуствения интелект и невронауките показва потенциал за иновации. В България идеите на Георгиев за обучение от шестгодишна възраст и множествения подход заслужават преосмисляне, особено в контекста на съвременните образователни нужди. Бъдещи изследвания могат да проучат сензитивността на децата за ранно обучение и да възстановят експерименталните методи на Л. Ст. Георгиев.

Заклучение

Пьотър Галперин оставя трайно наследство чрез своята теория за ППФУД и ООД, които продължават да оформят психологията и педагогиката. Любомир Георгиев, като негов докторант, допринася за адаптирането на тези идеи в България, разработвайки иновативни методи за обучение по математика. Неговите спомени разкриват Галперин като вдъхновяващ учен и Учител, чието влияние надхвърля националните граници. Подчертахме значението на тяхното сътрудничество и потенциала за бъдещи приложения на техните идеи в образователната среда.

Използвана литература:

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Galperin, P. Ya. (1965). *Osnovnye rezul'taty issledovaniy po probleme formirovaniya umstvennykh deystviy i ponyatiy*. [Main research results on the problem of formation of mental actions and concepts]. Moscow: Moscow State University Press.

Yearbook of Psychology

2025, Vol. 16, Issue 1, Online ISSN 2683-0426

PIOTR GALPERIN AND HIS LEGACY IN PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY. MEMORIES OF PROF. LYUBOMIR ST. GEORGIEV ABOUT P. GALPERIN

Galperin, P. Ya. (1969). Osnovnye rezul'taty issledovaniy po probleme formirovaniya umstvennykh deystviy i ponyatiy.[Main research results on the problem of formation of mental actions and concepts]. Moscow: Moscow State University Press.

Galperin, P. Ya. (1989). Organizatsiya umstvennoy deyatel'nosti i effektivnost' ucheniya.[Organization of mental activity and learning effectiveness]. Moscow: Pedagogika.

Georgiev, L. (1960). Psikhologicheski analiz na suveremennata metodika na obuchenie po nachalni matematicheski ponyatiya.[Psychological analysis of modern methods of teaching basic mathematical concepts]. Doklady APN RSFSR, 1.

Georgiev, L., & Radev, R. (1972). Matematika za purvi klas (eksperimentalen uchebnik).[Mathematics for first grade (experimental textbook)]. Sofia: MNP-NIO "T. Samodumov".

Obodovskaya, I. M., & Yaroshevskiy, M. G. (1985). P. Ya. Galperin: Zhizn' i nauchnoe nasledie.[P. Ya. Galperin: Life and scientific heritage]. Vestnik Moskovskogo universiteta, Series 14, Psychology.

Smirnov, A. (1980). Razvitie i suveremennoye sostoyaniye na psikhologicheskuyu nauku v SSSR.[Development and current state of psychological science in the USSR]. Sofia: Nauka i izkustvo.

Talyzina, N. F. (1984). Upravlenie protsessom usvoeniya znaniy.[Managing the process of knowledge acquisition]. Moscow: Moscow State University Press.

Talyzina, N. F. (1988). Pamyati P. Ya. Galperina.[In memory of P. Ya. Galperin]. Vestnik Moskovskogo universiteta, Series 14, Psychology

"P. Ya. Galperin i formirovaniye umstvennykh deystviy: sovremennyy vzglyad". (2021).[P. Ya. Galperin and the formation of mental actions: A contemporary view]. Psikhologiya i pedagogika: metodika i problemy, 2. Retrieved from <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45678912>

Arievitch, I. M., & Stetsenko, A. (2000). The quality of cultural tools and cognitive development: Galperin's perspective. Human Development, 43(2), 69–92. <https://doi.org/10.1159/000022662>

Engeness, I. (2021). P. Y. Galperin's Development of Human Mental Activity: Lectures in Educational Psychology. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-64022-4>

"Galperin's Theory of Planned Stage-by-Stage Formation and Its Impact on Cognitive Psychology". (2020). Journal of Cognitive Psychology. <https://doi.org/10.1080/20445911.2020.1786723>

Haenen, A. (1995). The legacy of P. Y. Galperin: New perspectives on the psychology of learning. Journal of Russian and East European Psychology, 33(6), 5–23. <https://doi.org/10.2753/RPO1061-040533065>

Leontiev, A. N. (1978). Activity, Consciousness, and Personality. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.